

REKONSTRUKCIJA KVATERNIKOVA TRGA I DIJELA OKOLNIH ULICA U ZAGREBU

Uvod

Ovogodišnje velike prometne gužve u Zagrebu početkom ljeta jednim su dijelom uzrokovane i rekonstrukcijom Kvaternikova trga i okolnih ulica. Naime taj je trg na rubu središnjega dijela grada jedna od glavnih spona istočnoga i zapadnog dijela grada te dijelom i rezidencijalnoga sjeveroistočnog dijela sa središtem grada. Vjeruje se da trgom prođe više od 100.000 pješaka svakog dana, a najviše ih pristigne tramvajem čiji se promet unatoč velikim teškoćama na gradilištu cijelo vrijeme neće prekidati. Zaustavljanjem tramvajskog prometa preko Kvatrića (kako taj trg popularno zovu Zagrepčani) u gradu bi vjerojatno nastao potpuni prometni kolaps i cijeli bi istočni dio grada bio potpuno odsječen.

Kvaternikov trg bio je nekad zadnja tramvajska stanica i okretište, a funkciju okretišta zadržao je i danas. Osim toga taj je trg početna stanica brojnim autobusnim vezama za sjeverna te južna i jugoistočna urbana i ruralna područja. Dugo je godina njegov veliki otvoreni prostor bio tržnica, ujutro živopisna i zakrčena ljudima, a poslijepodne i navečer velika prazna ploha s naslaganim drvenim klupama i slabim osvjetljenjem. Posebno je trg izgledao prazno i tužno pošto se 2002. s njega konačno premjestila tržnica na obližnji prostor bivše tvornice *Gorica* na uglu Martićeve i Šubićeve ulice. Zbog te se gradnje i može reći da se Kvaternikov trg zapravo uređuje već gotovo dva desetljeća, praktički od početka gradnje nove tržnice koja je zaista dugo potrajala jer je bila započela još 1989. Ovogodišnjim novouređenim Kvatrićem taj će prostor konačno dobiti primjereni izgled koji nesum-

KVATERNIK SQUARE AND SURROUNDING STREETS UNDERGOING REFURBISHMENT

The Kvaternik Square in Zagreb, initially created at the edge of the town in the early 20th century, has now become an intrinsic part of the city centre. It used to be characterized by an open air market, which was moved from the square several years ago. Very lively tram, bus and pedestrian traffic is operated at this square which is hardly surprising as the square constitutes a major link between the north-eastern, eastern and south-eastern areas of the city. Houses surrounding the square were built in a disorderly manner, without any regard to urban planning requirements. Current infrastructure improvements include construction of a big underground car park and a pedestrian underpass which will, upon completion, bring about considerable improvement to traffic situation in this zone. The square will be paved with stone and embellished with appropriate urban equipment. Simultaneously with these improvements, the surrounding streets are being thoroughly refurbished namely by meticulous renovation of all infrastructure facilities. Although the tram traffic has not been, and will not be, stopped during these works, the authorities were forced to introduce a special traffic regulation system for this development. A lot of contractors have been engaged on this large-scale and highly complex infrastructure project.

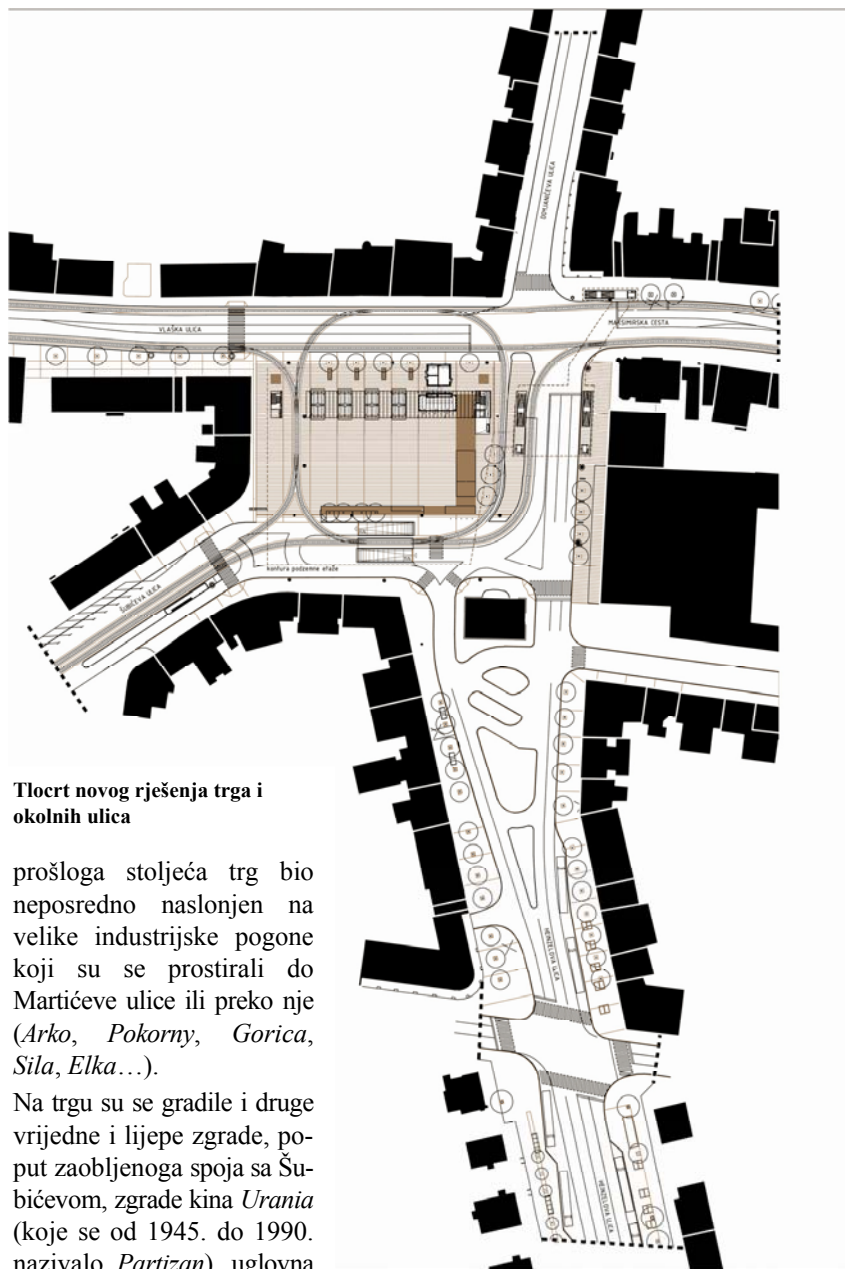
njivo zaslužuje kao jedan od najvećih gradskih javnih prostora.

Kratak povijesni prikaz

Kvaternikov je trg nastao početkom 20. stoljeća kao rubni prostor Donjega grada. To je bilo mjesto gdje se nalazila "mitnica", svojevrsna "carinarnica" radi naplate pristojbe na robu za prodaju te provjeru došljaka. Jednostavno to je bio završetak Vlačke ulice i svojevrsni kraj grada. Sa završetkom Vlačke spajala se Međašna (današnja Domjanićeva) pa se i trg nazivao Međašnim. Tako se nazivao i još dugo nakon što je dobio ime prema Zagrepčaninu Eugenu Kvaterniku (1825.-1871.), ustrajnom i nepokolebljivom borcu za hrvatsku neovisnost, koji je stradao u nesretnoj Rakovičkoj buni 1871. godine. No mora se reći da je ime "trgu na kraju grada" po svemu sudeći bilo vrlo dobro pogodeno jer se nije mijenjalo ni u jednoj radikalnoj promjeni uličnih naziva izvedenih nakon

toga tijekom 20. stoljeća. Isto je ime, u obliku "Kvaternikov plac" ili "Kvatrić" nosila i tržnica kao dugogodišnji tradicionalni osnovni sadržaj. Štoviše naziv se još uvijek rabi i za novu tržnicu koja se nalazi izvan trga, pedesetak metara jugozapadno.

Kvaternikov je trg mjesto susreta raskošnih vila uz Petrovu ulicu i u negdašnjem seocetu Laščini na sjeveru te industrijske zone koja se od Zavrtnice protezala sve do Vlačke i Heinzelovom do ondašnjega novoga stočnog sajma. Bio je ujedno i veza s dalekom Dubravom te ostalim sjeveroistočnim, istočnim i jugoistočnim prigradskim seoskim naseljima. Bio je mjestom susreta i raznovrsne trgovine. Ipak od tridesetih godinama prošloga stoljeća na trgu se grade solidne suvremene stambeno-poslovne višekatnice i sadržaji komunalne higijene (javni zahod i gradsko kupalište) te brojni lokali i prodavaonice svakovrsne namjene. Valja isto tako reći da je već od tridesetih godina

Tlocrt novog rješenja trga i okolnih ulica

prošloga stoljeća trg bio neposredno naslonjen na velike industrijske pogone koji su se prostirali do Martićeve ulice ili preko nje (*Arko, Pokorny, Gorica, Sila, Elka...*).

Na trgu su se gradile i druge vrijedne i lijepe zgrade, poput zaobljenoga spoja sa Šubićevom, zgrade kina *Urania* (koje se od 1945. do 1990. nazivalo *Partizan*), uglovna zgrada trga i Domjanićeve

ulice u secesijskom stilu ili već spomenuta zgrada gradskoga pučkog kupališta, danas *Croatia banka*, kojoj su još tijekom izgradnje zbog prometnih razloga otpala krilna proširenja. I poslije je na ovom trgu bilo zanimljivih građevina, a posebno se to odnosi na suvremenu zgradu *Name* izgrađenu u šezdesetim godinama na istočnom dijelu trga na kojoj je iskušana avangardna svjetlosna instalacija kao novi gradski fenomen. Unatoč svemu tome na

trgu je vladala prava improvizacija i svojevrsna neusklađena zbrka stilova, što se posebno očitovalo u pomalo konfekcijskim interpolacijama izvedenima u pedesetim godinama. Na prvi se pogled moglo uočiti da na trgu nije bilo nikakvoga suvisloga koncepta niti promišljenoga urbanističkog rješenja.

Uređenje se Kvaternikova trga planira već dugo vremena. Čak je 1980. održan i prvi javni natječaj na koje-

mu je dodijeljena prva nagrada, ali nije poznato zašto se nije postupilo prema tada odabranom rješenju.

Novi je natječaj raspisan 1997. godine, istodobno kad i natječaj za Britanski trg. Glavnu nagradu za uređenje Kvaternikova trga dobio je doc. Miroslav Geng, dipl. ing. arh., s Katedre za arhitektonsko projektiranje Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

U međuvremenu se oko natječajnog rada nije ništa značajno događalo, vjerojatno i stoga što još nije bila završena nova tržnica u koju se postojeća trebala preseliti. No na projektiranju se radilo, prije svega u raščlanjivanju prometne organizacije i na izmjenama vezanim uz nastojanja gradskih vlasti da se ispod trga gradi podzemna garaža. To se doznalo tijekom izložbe i stručne rasprave o uređenju ovoga trga koju je krajem 2001. organiziralo Društva arhitekata Zagreba.

Poslije su se u javnosti čule i proturječne izjave jer se spominjalo i da će na trgu biti postavljen spomenik Eugenu Kvaterniku, što inače nije bilo predviđeno nagrađenim rješenjem. Nekako se činilo da će odabrano rješenje doživjeti sudbinu prethodnoga iz 1980.

Ipak 1. kolovoza 2006., na temelju pravomoćne građevne dozvole, započela je gradnja podzemne garaže ispod središnje plohe Kvaternikova trga, a investitor je bio *Zagrebparking*, podružnica u sastavu *Gradskoga komunalnog gospodarstva* d.o.o. koje se od 1. siječnja 2007. zove *Zagrebački holding* d.o.o. I konačno od 1. lipnja 2007. započela je temeljita rekonstrukcija okolnih ulica i trga, a investitor je Gradski ured za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, izgradnju grada, graditeljstvo, komunalne poslove i promet. Svi radovi rekonstrukcije, i na trgu i na okolnim ulicama, moraju biti dovršeni do 1. studenoga 2007.

Osnovne značajke nagrađenog projekta

Osnovno je polazište nagrađenog rješenja bilo da treba riješiti jednu prostorno i oblikovno nepovezanu cjelinu koja je posljedica povijesnih okolnosti. Na trgu se mogu gotovo doslovno uočiti raznovrsni povijesni slojevi nastali izgradnjom i zatečenim građevinama različitih gabarita i oblikovnih izraza, posebno na istočnoj i jugoistočnoj strani. Prostor su donedavno obilježavale dvije osnovne funkcije: tržnica i promet. Promet se sastojao od osobnih vozila i javnog prijevoza, pri čemu je bio i polazište i tranzitno mjesto za tramvajski promet. Stoga je pješачko kretanje po trgu bilo kaotično s mnogim zaprekama.

Osnovno je načelo u izradi rada bilo: trg treba najprije srediti, a potom urediti! Dakle najprije ga je trebalo srediti organizacijski i prometno, a potom rješavati ostale probleme. Glavna je ideja bila u tome da automobilski promet teče istočnom stranom trga i nastavlja se dvosmjerno Domjanićevom ulicom te tako pojača uloga Šubićeve i Heinzelove ulice koja je

Uzdužni presjek novoga rješenja trga

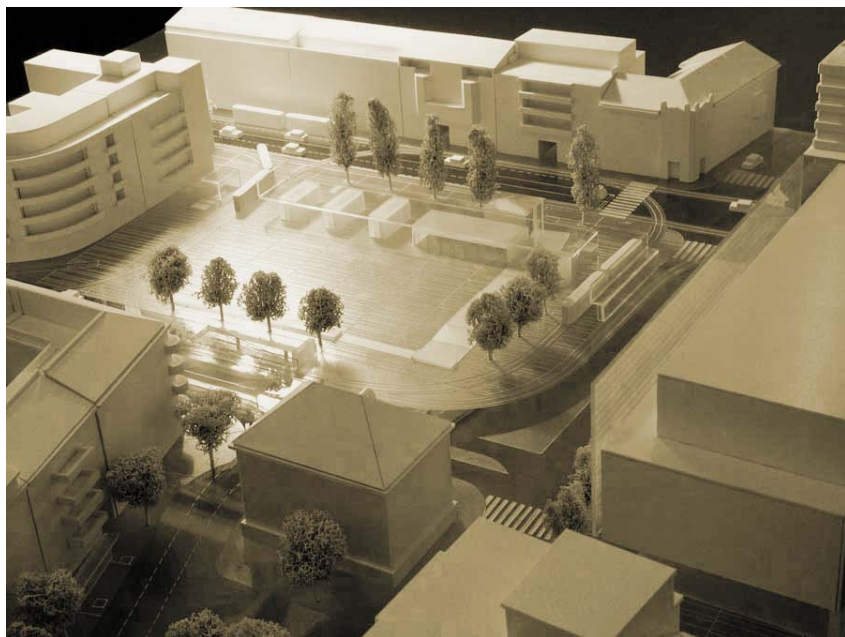
Poprečni presjek novoga rješenja trga

bila prometno neiskorištena i završavala parkiralištem. Na taj se način ploha trga povlači sve do zapadnih pročelja zgrada, ali se ipak zadržava organizacija tramvajskog prometa.

U prometnoj organizaciji ima nekoliko ograničenja, a ona su ponajprije sadržana u činjenici što je to ujedno i tramvajsko okretište, baš kao i ne-

kada kada je Kvaternikov trg bio krajnja točka grada. Veliko je ograničenje i zgrada negdašnjega gradskog kupališta koja prometno zatvara Heinzelovu ulicu, ali nju je trebalo zaštititi kao povijesnu i graditeljsku vrijednost. Poseban su problem bili , a to se ponajprije odosilo na gradnju garaže, golem kanalizacijski kolektor, zapravo presvođeni potok u Domjanićevoj ulici i magistralni cjevovod koji s Laščine opskrbljuje velik dio grada. Zbog tih je cjevovoda uglavnom i odlučeno da se automobilski promet izdvoji na istočnu stranu trga, iako je dio instalacija premješten.

Sadašnje se rješenje razlikuje od nagrađenog rada jer je prilagođeno zahtjevima naručitelja i korisnika, posebno ZET-a koji je tražio produženje tramvajskog stajališta na istočnom dijelu trga. Na trgu je glavni znak svjetleći informativni stup koji se nalazi u osi Šubićeve, ali se vidi i iz Vlaške i iz Maksimirske, a bit će informativnog i propagandnog tipa. Od ostalih će se sadržaja na kamennom popločenoj plohi trga nalaziti prolazni natkriveni cvjetni kiosci (4 grupe po četiri kioska), stakleni ugostiteljski paviljon, komunikacijska nadstrešnica, fontana, drvena ploha

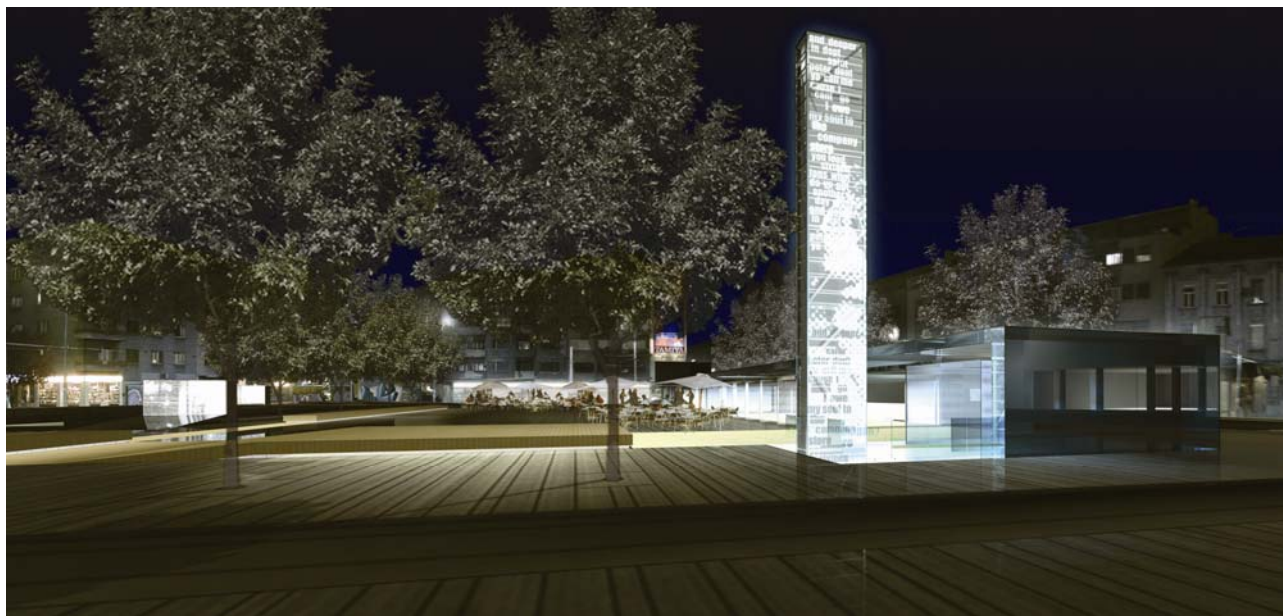

Maketa budućeg izgleda trga

("pozornica") uzdignuta 45 cm iznad plohe trga, klupe i odmorišta, rasvjeta (koja je generalna, fokusirana i ambijentalna) te dopuna zelenilom. Predviđeno je rušenje i kao faksimil izgradnja te prenamjena (u novinski kiosk, tehničke prostorije i kontrolu tramvajskog prometa) zgrada javnog zahoda, koja je i građevinski u vrlo lošem stanju, a odgovarajući će sadržaji biti na prvoj podzemnoj etaži. Glavni su dijelovi novouređenoga trga trokatna javna garaža i podzemni pješački prolaz u sjeveroistočnom dijelu trga koji će spojiti garažu s tramvajskim stajalištem ispred *Name* i ispod Maksimirske ulice odvoditi pješake do tramvajskog stajališta

nizaciju prostora, a podzemni je pješački pothodnik s manjim trgovačkim i uslužnim sadržajima posebna i izdvojena cjelina. Predviđeno je da se osnovna površina trga obradi kvalitetnim kamenom otpornim na atmosferske utjecaje. Zidne će površine garaža biti obojene intenzivnim bojama i posebnim će bojama biti označeni pojedini katovi, a podovi će biti obrađeni epoksidnim premazima raznih tonova. Klupe i nadvišena pozornica bit će izvedeni od kvalitetnih drvenih lamela od tikovine. Postojeće će se zelenilo na sjevernom kraju Heinzelove pokušati što više sačuvati, ali će jablanovi na sjevernoj strani zbog gradnje garaže biti uklonjeni

strešnica) imat će zajedno 711,2 m². Sve smo te dodatke crpili iz projektne dokumentacije i iz razgovora s doc. Miroslavom Gengom, autorom projekta koji na gradilištu obavlja i projektantski nadzor. U suradnji s njim veće su dijelove glavnoga projekta garaže s pratećim sadržajima i urbanom opremom izradili njegovi suradnici iz Zavoda za arhitekturu (tehnički voditelj Ivan Mlinar, dipl. ing. arh.), a sve u vezi s infrastrukturom razradio je *Inženjerski projektni zavod (IPZ) d.d.* iz Zagreba u glavnom projektu. Kvalitetom radova i suradnjom s izvođačima i investitorom iznimno je zadovoljan. Nisu ga smetale ni brojne izmjene i dora-

Budući izgled Kvaternikova trga noću

koje će se nalaziti ispred *Varteksa*. U tom će pothodniku biti i manji komercijalni sadržaji.

Velik je problem bio i u tome što cijela komunalna infrastruktura prolazi plohom trga pa je sve magistralne instalacije trebalo rekonstruirati i potpuno premjestiti, osim podzemnoga kolektora koji prolazi istočnim dijelom trga i dijelom ispod zgrade bivšega kupališta.

Podzemne su garaže dimenzijama i gabaritima slijedile uvjetovanu orga-

i zamijenjeni stablima većeg obujma s vertikalnom krošnjom. Sva će stabla biti posađena kao već formirano drveće, kako bi se što prije postigla ambijentalna cjelovitost.

Tlocrtna će se površina trga od 4950 m² obraditi kvalitetnim kamenom i drvom, a ukupna površina pješačkih zona bit će 7550 m². Predviđena je bruto površina garaže sa zaštitnom dijafragmom 12.195 m², a pješačkog pothodnika 7550 m². Ostali sadržaji (zidani paviljon, kiosci, kafić i nad-

de jer je radio i u inozemstvu i posvuda je praksa da se projekt prilagođava potrebama i željama naručitelja.

Posjet gradilištu

Posjetili smo i sve sudionike ovoga velikoga i složenoga gradilišta i ustanovili da se zapravo radi o dva gradilišta, s različitim investitorima i različitim izvođačima i s različitim vremenom početka građenja. Kao što smo već rekli, za investitora *Zagrebački holding*, podružnica *Zagreb-*

Pogled iz zraka na gradilište

parking, Tehnika d.d. iz Zagreba gradi podzemnu garažu. Autor je cijeloga projekta više puta spominjani doc. Miroslav Geng, a glavni je projekt izradio IPZ (glavni projektant: Dragutin Špoljar, dipl. ing. građ.). U ime investitora projekt vodi Mladen Jugočić, dipl. ing. građ., iz *F&M inženjeringa* d.o.o. iz Velike Gorice, a voditelj je stručnog nadzora Melita Dminić, dipl. ing. građ., iz *APZ-inženjeringa (Arhitektonski projektni zavod)* d.d. iz Zagreba.

O gradilištu garaže nakratko smo popričali s Mirkom Perićem, dipl. ing. građ., glavnim inženjerom gradilišta iz *Tehnika* d.d., uz nazočnost drugih sudionika u građenju.

Radovi su započeli 1. kolovoza 2006., a trebaju biti završeni nakon 14,5 mjeseci, dakle 15 listopada 2007.

Radovi u građevnoj jami

Radovi na prvoj etaži garaže

Priprema za betoniranje međukatne ploče

Bruto razvijenu površinu garaže već smo isticali (12.195 m²), a obujam je 39.024 m³. Garaža ima tri podzemna kata i 353 parkirna mjesta, od kojih je 20 namijenjeno invalidnim osobama. Dimenzije su svakog pojedinog mjesta za parkiranje 2,7 x 5 m, a svjetla je visina 2,3 m. Garaža će biti opremljena najsuvremenijim sustavom automatske naplate, protupožarnim i vatrodojavnim sustavom, sus-

tavom za kontrolu kakvoće zraka i klimatizacijom, sustavom izvješćivanja o vozilima na parkirališnim mjestima te videonadzorom.

Cijena je svih radova 42,5 milijuna kuna.

Od ing. Mirka Perića doznali smo i da je u početku građenja najviše problema bilo s premještanjem mnogobrojnih instalacija (plinovoda, vodovoda i sl.) i da je to trajalo otprilike mjesec i pol. Potom je na red došla zaštita građevne jame, što je obavio *Conex d.o.o.* iz Zagreba. Iskop da dubine 10,5 m trajao je približno 3 mjeseca. Slijedila je izrada armiranobetonskih dijelova konstrukcije garaže i ti su radovi zaključeni 30. svibnja ove godine kada je na svečanom obilježavanju završetka tog dijela radova bio i gradonačelnik Zagreba Milan Bandić. Sada još preostaju obrtnički i završni radovi s hidroizolacijom te priprema za završnu obradu plohe trga koja će se opločiti granitnim pločama iz Jablanice.

Tehnika je dobila i posao izgradnje pothodnika koji je predmet drugoga ugovora i koji mora biti završen do 1. studenoga 2007. Inače na gradilištu je za izvedbe konstrukcije garaže bilo sedamdesetak radnika, a sada ih ima pedesetak. Tijekom gradnje garaže radilo se uglavnom cijeli dan, a sad se na izgradnji pješačkog pothodnika, prema potrebi, nekad radi i u noćnim satima.

Svi su ostali radove u zoni zahvata, koji uključuju Domjanićevu ulicu na sjeveru (do rotora u Petrovoj), Kvaternikov trg s proizužecima u Vlaškoj, Maksimirskoj i Šubićevoj te u Heinzeloj sve do križanja sa Zvo-

Početni radovi na gradnji pješačkog pothodnika

nimirovom ulicom, a u to je uključen pothodnik te popločenje trga, sadržaj posla koji se obavlja za drugog investitora – Gradski ured za prostorno uređenje, zaštitu okoliša, izgradnju grada, graditeljstvo i komunalne poslove. Zastupnik je investitora dr. sc. Davor Borčić, savjetnik pročelnika Ureda koji nam je i dao osnovne informacije. Gradilište je podijeljeno u pet cjelina, a radovi u Domjanićevoj, na Kvaternikvu trgu južno od Maksimirske i Vlaške do kupališta odnosno dijela u Šubićevoj te u Heinzelovoj ulici do križanja s Martićevom i Rakovčevom ulicom započeli su 1. lipnja 2007., a preostali na sjevernom dijelu Kvaternikova trga s dijelom Vlaške i Maksimirske te u nastavku Heinzelove do Zvonimirove ulice 1. srpnja 2007. Razlozi takve podjele uzrokovani su prometnim problemima i očekivanjem da se ukupni promet smanji zbog godišnjih odmora.

Glavni je projekt cijeloga zahvata skupa s garažom izradio IPZ, a za izvoditelje su nakon javnog nadmetanja izabrani Tehnika za radove na podzemnom pješačkom prolazu i na popločenju trga, Viadukt d.d. i GIP Pionir d.o.o. za radove na cestovnoj infrastrukturi, tvrtka Montmontaža Plinovodovod d.o.o. za radove na vodovodnoj i plinovodnoj instalaciji, Peek promet d.o.o. za radove na semaforskim instalacijama (elektro-

Radovi na plohi trga, zgrada Name u pozadini

Kolni ulaz u podzemnu garažu

Provizorno premoštenje za tramvajsku prugu

montažni radovi i oprema) i MTG (Moderne tehnologije građenja) d.o.o. za radove na tramvajskoj pruzi, kabelskoj i kontaktnoj mreži i privremenom kolosijeku i svi su izvođači iz Zagreba, a jedino je

Montel d.o.o., koji izvodi javnu rasvjetu na trgu i ostalim dijelovima zahvata, iz Labina. Hortikulturno uređenje trga povjereno je Zrinjevcu d.o.o. iz Zagreba.

Stručni nadzor obavlja GIM (Graditeljstvo, inženjering i marketing) d.o.o. iz Zagreba, a glavni je nadzorni inženjer Đurđica Jakolić, dipl. ing. građ. Geodetski nadzor obavlja tvrtka Geooperativa d.o.o. iz Zagreba

(Krešimir Klarić, dipl. ing. geod.), a nadzor izvođenja radova na tramvajskoj pruži povjeren je Zavodu za prometnice Građevinskog fakulteta u Zagrebu (doc. dr. sc. Stjepan Lakušić). Valja još dodati da je složeni projekt pješačkog pothodnika izradila tvrtka *Geotehnički studio* d.o.o. iz Zagreba (projektant mr. sc. Angela Lončar). Svi ti radovi stoje 102 milijuna kuna i moraju, kao što već rečeno, biti u cijelosti završeni do 1. studenoga 2007.

prekidanja tramvajskog prometa koji teče provizornim kolosijekom. O tome smo podatke također dobili od ing. Mirka Perića. Za tu je prigodu dr. sc. Stjepan Lakušić projektirao posebne privremene čelične nosače pruge sposobne da premoste razdaljinu od desetak metara. Inače željeznica ima takve provizorne mostove, a ovaj će ZET rabiti i na drugim svojim gradilištima. Tramvaji će tako provizorno voziti sve do 1. rujna kada se mora urediti promet-

nica na sjevernom dijelu Kvaternikova trga te potpuno osposobiti pješački tunel ispod Maksimirske ulice. Uz pothodnik se morao micati i glavni kolektor, baš kao i na spoju u Heinzelovu ulicu.

O radovima na prometnicama i instalacijama razgovarali smo s glavnim inženjerom Vinkom Tomićem, dipl. ing. građ., iz *Viadukta*. On je na gradilištu od 1. lipnja 2007. i za njega je to jedno standardno gradsko gradilište. Zapravo najmanje problema ima na samom gradilištu, ali ih ima s prometom i brojnim instalacijama koje se protežu praktički do kućnih vrata s jedne i s druge strane. Stanari kroz gradilište moraju prolaziti do svojih ulaza i mora se paziti da netko ne strada, jednostavno se uvijek mora osigurati slobodan pristupni put. Ima mnogo turista i znatiželjnika koji sve dodatno otežavaju, a nemaju nikakve zaštitne opreme.

Inače ovo je jedno od većih i težih prometnih čvorišta posebno zato što se tramvaj ne može isključiti. Na gradilištu je prema potrebi od 200 do 300 radnika. Neki se poslovi, ako zatreba, rade i noću, ali se zbog stana mora prekidati poslije 22 sata.

Domjanićeva se ulica obnavlja

U zoni obuhvata planira se potpuno rekonstruirati 16.900 m² kolnika i 11.100 m² pješačkih površina (s kanalizacijom, semaforском i DTK instalacijom) te ugraditi komunalna infrastruktura kao što su vodovodne instalacije (magistralni vodovod 276 m i 1590 vodoopskrbnih cjevovoda), plinovodna instalacija (1285 m niskotlačnog i 350 m srednjotlačnog plinovoda), tramvajске pruge (465 m provizorne i 950 m nove), 5 raskrižja sa semaforima, javna rasvjeta (samo 53 stupa u Domjanićevoj i Heinzelovoj) i sl.

Najsloženiji zahvat ovoga dijela radova jest pješački pothodnik i svi radovi koje se treba nastaviti bez

Radovi na križanju Martićeve i Heinzelove ulice

No vrlo često poslove noću obavljaju radnici ZET-a (suizvođači skretnica) koji su na takvo radno vrijeme naviknuti.

Inače ing. Tomić osobno je zadovoljan dosad obavljenim radovima, osobito što se pridržavaju rokova utvrđenih terminskim planom. Kritična je aktivnost iskop pješačkog pothodnika što bi trebalo biti izvedeno do 10. kolovoza jer bi moglo kočiti ostale radove. Redovito se, dva puta na tjedan, održavaju sastanci svih izvođača gdje se s nadzorom usklađuju i koordiniraju svi radovi u tijeku.

Svi su naši sugovornici isticali da je riječ o posebnom gradilištu na kojemu je dosita sve u redu, a tako i mora biti jer su rokovi izuzetno kratki. Posebno su ponosni što nitko nije stradao, ni od radnika ni od mnogobrojnih prolaznika. Osobito su zadovoljni okolnim stanarima, njihovom strpljivošću i razumijevanjem. Gotovo da se može reći kako je taj odnos partnerski. Vjerojatno su mnogo veći nezadovoljnici vozači, ali se njihovo nezadovoljstvo ipak ne može čuti. Za gradilište je napravljena posebna prometna regulacija i bilo je dosta problema s prometnim kolapsima, osobito u početku radova dok se sudionici u prometu na to još nisu bili naviknuli.

Zaključne napomene

Gradilište smo obišli u društvu s mladim Nikicom Brinjavom, ing. građ., iz *Tehnike*, koji nas je proveo kroz prostore podzemne garaže i kroz nadzemne dijelove. Zamijetili smo da se ulazi i izlazi u garažu nalaze na južnoj strani trga. Za našega obilaska na plohu se trga upravo postavljao poseban sloj izolacije.

Potom smo obišli sve dijelove ovoga golemoga gradilišta koje se u smjeru sjever - jug (od Petrove do Zvonimirove ulice) proteže i nekoliko stotina metara. Pomalo je neobično vidjeti potpuno raskopane široke ulice i goleme strojeve na mjestu gdje se često nalaze rijeke automo-

Zaštićena stabla u Heinzelovoj ulici

bila. Posebno je zanimljivo to što su debla stabala zaštićena daskama.

Tako će uskoro jedan stari i oronuli trg i njegove prilazne ulice zasjati novim sjajem, posebno i stoga što je gradonačelnik za nedavnog obilježavanja završetka konstruktorskih radova na garaži izjavio da će na trgu dodatno uređivati i sva pročelja. S novim će se rješenjem poboljšati i promet na trgu i oko njega, iako se stječe dojam da se mogla iskoristiti prigoda i položiti ili barem okvirno pripremiti dugo najavljivana izgradnja tramvajske pruge u Heinzelovoj ulici.

Ipak veliki prometni problemi ovoga rubnog dijela najužeg središta Zagreba možda zahtijevaju mnogo promišljenija i hrabrija rješenja. Vjerojatno bi poboljšanju prometa najviše pridonijelo uklanjanje zgrade bivšega gradskog kupališta, a time bi cijeli trg dobio na otvorenosti i protočnosti. Ta zgrada svakako ima svoju vrijednost, posebno onu povijesnu, i podsjeća na vrijeme kada se na poticaj slavnoga dr. Andrije Štampara počelo više pozornosti poklanjati narodnom zdravlju i higijeni. No ta se vrijedna zgrada mogla faksimilno izgraditi i na nekom drugom mjestu. Mogla se čak i preseliti jer je takvih primjera bilo u svjetskoj građevinskoj praksi, najčešće izazvanih sličnim problemima.

Također je šteta što s uređenjem Kvaternikova trga nije, makar samo konceptijski, razmotren i dijelom riješen problem obližnjih praznih prostora napuštene tvornice *Badel*, čija se obnova i namjena kulturnim i zabavnim sadržajima najavljuje već desetljećima. Posebno i stoga što se i na tom prostoru predviđala velika podzemna garaža, a to bi na razmaku od nekoliko stotina metara bila treća, jer jedna podzemna garaža već postoji ispod nove tržnice, na mjestu negdašnje tvornice *Gorica*. Treba se ipak radovati činjenici da će jedan trg čudne i tužne sudbine konačno zasjati novim sjajem i pokazati svoje novo lice. Za njegov novi izgled posebno je zaslužan arhitekt Miroslav Geng čiji je nagrađeni rad, iako naizgled skroman, odmah ocijenjen kao zagrebački decentan i otmjen te potpuno primjeren prostoru na koji se odnosi. Bilo bi dobro da trg postane i mjestom živih događanja, a ne samo prostor preko kojega prolaznici užurbano pretrčavaju "hvatajući" neki autobus ili tramvaj. Bilo bi poželjno da ovaj veliki prostor prihvate mladi, kojima je za ljetna događanja očito i namijenjena ona pozornica, a s njima bi sve postalo mnogo vedrije i ljepše. No za to bi trebalo pripremiti i odgovarajuće sadržaje i programe.

Branko Nadilo

Slike i crteži: arhiva projektanta i izvođača i B. Nadilo